

АКАДЕМІЧНА НАРОДНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНА ОСВІТА В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Віолетта Дутчак

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Анотація

Мета статті — аналіз специфіки формування й сучасного функціонування академічного народно-інструментального освітнього простору в Україні в порівнянні з сусідніми європейськими країнами. *Методологія*. Основним методологічним принципом у роботі виступає порівняльний та історичний, що дозволяє проаналізувати тенденції розвитку освітніх процесів для народних інструментів в Україні та країнах Західної Європи впродовж ХХ — початку ХХІ ст. *Результати*. Окреслено універсальні народні інструменти, які є першими в спеціальній та вищій освіті вищезгаданих країн: це акордеон (баян), гітара, цимбали, струнні щипкові інструменти регіонального характеру (бандура, домра, канклес тощо). Представлена характеристика послідовності формування та специфіки освітніх процесів у галузі академічного народно-інструментального мистецтва в Україні, його основних репертуарних пріоритетів. Відзначається важливість удосконалення та хроматизації народних інструментів для впровадження їх у навчальний процес, конкурсно-фестивальний рух, видання методичної та навчально-дидактичної літератури, що формують сферу народно-інструментального мистецтва на майбутнє. *Наукову новизну* статті становить компаративна характеристика представлення народно-інструментального мистецтва в Україні та європейських країнах в освітніх процесах, здійснена на рівнях аналізу народного інструментарію (універсального та регіонального, спорідненого та неспорідненого) в освітніх програмах. *Ключові слова*: академічна народно-інструментальна освіта; українські та європейські освітні тенденції; традиційні та академічні народні інструменти; народно-інструментальне мистецтво

Для цитування

Дутчак, В. (2022). Академічна народно-інструментальна освіта в Україні та країнах Західної Європи. *Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство*, 46, 94-101. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.46.2022.258621>

ВСТУП

Сучасне народно-інструментальне мистецтво в Україні — складна система взаємодії освітніх та мистецьких процесів, що постала в результаті впливу історично-політичних, ідеологічних, суспільно-культурних та соціально-естетичних факторів упродовж ХХ — початку ХХІ ст. У народно-інструментальному мистецтві слід розрізняти дві великі сфери — фольклорну традиційну та народно-академічну. Вони відокремилися одна від одної на межі ХІХ–ХХ ст., що зумовлювалося діяльністю фольклористів і етнографів, які письмово й фонографічно (інтонаційно-звуково) почали фіксувати, розшифровувати й публікувати фольклорні записи, досліджувати постаті, побут і творчість народних музикантів.

У просторі української культури це було позначено діяльністю П. Куліша, М. Лисенка, П. Мартиновича, П. Демуцького, Г. Хоткевича, М. Сумцова, К. Квітки, Д. Ревуцького, К. Грушевської та ін. Поступово фольклорна сфера усної традиції у зв'язку із домінуванням міської урбанізованої культури втрачає своє традиційне (питоме) середовище розвитку, зменшує свої географічні ареали та сфери поширення. Натомість активізуються процеси формування нової академічної народно-інструментальної культури письмової традиції, тобто освітньої системи, що ґрунтується на основі нотних видань, методичних підручників, наукових методик.

Процес інтегрування народних інструментів у систему офіційної музичної освіти був тривалим і складним. Це було зумовлено й певним несприй-

няттям процесу з боку представників академічної сфери навчальних закладів, і специфікою поширення тих чи інших інструментів у певних етнорегіонах України, необхідністю «все починати з нуля», модифікуючи інструменти, розробляючи нові методики, налагоджуючи взаємодію композиторів і виконавців у створенні нового репертуару та його публікації. Цей процес поступової академізації народних інструментів в Україні тривав близько 50-ти років і остаточно утвердився лише з 60-тих рр. ХХ ст. (Давидов, 2005). Паралельно було втрачено багато зразків діатонічних народних інструментів, традиційних методик навчання гри на автентичних інструментах, здобутків персональних та регіональних шкіл.

Фольклорну традиційну та народно-академічну сфери передусім розрізняє усна та писемна форма трансляції традиції (в освітньому аспекті), використання різного типу інструментарію (діатонічного та хроматизованого удосконаленого), характеристика репертуару (фольклорного, з одного боку, та авторського композиторського й аранжованого, з іншого), специфіка представлення (від обрядів, музики для слухання до концертно-сценічних форм та конкурсно-фестивальної практики). На початку ХХІ ст. спостерігаються процеси зближення цих двох сфер, посилення інтересу до давніх традиційних жанрів фольклору, їхнє активне впровадження у реконструйованому вигляді до репертуару академічних музикантів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Пропоноване дослідження продовжує попередні напрацювання авторки статті (Дутчак, 2018, 2019; Dutchak, 2020a, 2020b, 2021), а також дослідження у співпраці з колегами (Dutchak та ін., 2021). Основою для узагальнень тенденцій академічної народно-інструментальної освіти в Україні стали роботи М. Давидова (2005). Введено до наукового обігу українського мистецтвознавства змістове наповнення сучасних освітніх програм українських та західноєвропейських навчальних закладів сусідніх із Україною країн.

Метою статті є аналіз специфіки формування й сучасного функціонування академічного народно-інструментального освітнього простору в Україні в порівнянні з сусідніми європейськими країнами.

Основними методологічними принципами в роботі виступає порівняльний та історичний, що дозволяє проаналізувати у співставленні тенденції розвитку освітніх процесів для народних інструментів в Україні та країнах Західної Європи упродовж ХХ — початку ХХІ ст.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Народно-інструментальне мистецтво становить важливу складову музичної культури, вражаючи розмаїттям традицій своїх сольних і колективних форм. Виконавство на народних інструментах має як в українців, так і в сусідніх народів — поляків, словаків, угорців, румун — давні й глибокі традиції свого становлення та еволюціонування. Основними складниками народно-інструментального мистецтва є розвинутий музичний інструментарій відповідно до усталених систем класифікації, традиції сольного та ансамблевого музикування, інструментальних та вокально-інструментальних жанрів, функції їх використання — обрядової, необрядової, для слухання, до танцю і т. і. Приналежність сучасних прикордонних районів України й сусідніх європейських країн (Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії) до культурно-етнографічних регіонів в межах колишніх країн чи імперій зумовлює спільність формування традицій їхнього народно-інструментального мистецтва, зокрема у видах інструментарію, його функціях, формах музикування тощо (Дутчак, 2019). Ці прояви спостерігаються як у фольклорній сфері музикування, так і в академічних освітніх тенденціях.

Безперечно, одним із найважливіших чинників академізації стало вдосконалення народних музичних інструментів (зокрема, бандури, цимбалів, баяна, сопілки та ін.), що визначалося їхньою уніфікацією та хроматизацією, котра розроблялася. Подальше побутування музичних інструментів вже виходило поза межі суто народного поширення й переміщувалося в площину концертно-сценічну. Таким чином, суттєво змінювалася як соціально-побутова сфера функціонування інструментів, так і жанрова структура виконуваної на них музики.

Створення народно-інструментальних кафедр у закладах вищої професійної музичної освіти в Україні стало основним фактором активізації процесів академізації. Однією з перших спроб введення народного інструмента в систему вищої фахової освіти України стало відкриття класу бандури в Харківському музично-драматичному інституті (1926), народних інструментів у Київському музично-драматичному інституті (1928). Наступними кроками стало відкриття відділів, а пізніше й кафедр народних інструментів у Київській консерваторії (1938), Львівській консерваторії (1960), Одеській консерваторії (1961) — сьогодні це національні музичні академії, Харківському інституті (сьогодні національний університет) мистецтв (1958), Донецькій консерваторії (1992).

Упродовж другої половини ХХ ст. всі профільні фахові вищі навчальні заклади стали базовими для формування викладацького складу для структур середньої спеціальної (училищ) та початкової (шкіл) освіти. Паралельно до навчальних закладів формувалося створення фабрик і майстерень з виробництва удосконалених інструментів. Сьогодні провідними є музичні фабрики міст Львова і Мельнице-Подільського, численні приватні майстерні.

За роки Незалежності України сформовано чітку дворівневу структуру навчання у сфері академічного народно-інструментального музичного мистецтва — початковий рівень (дитячі музичні школи, школи мистецтв, школи естетичного виховання) та вища школа, що охоплює 1-2 рівень акредитації навчальних закладів (коледжі, училища культури і мистецтв) та 3-4 рівень акредитації навчальних закладів (консерваторії, університети, академії). Така структурованість передфахової й фахової музичної освіти дозволяє тісно співпрацювати закладам як на горизонтальному рівні (між однорівневими інституціями), так і у вертикальній ієрархічній підпорядкованості. Специфіка й проблематика законодавчого та навчально-методичного забезпечення функціонування цих закладів полягає в різному підпорядкуванні профільним міністерствам. Так, сфера передфахової початкової й вищої освіти перебуває в об'єктиві Міністерства культури та інформаційної політики, а фахової вищої освіти — у подвійному підпорядкуванні: вищезгаданого міністерства та Міністерства освіти й науки України.

Народні інструменти вивчаються в переважній більшості початкових навчальних закладів мистецької освіти України (обласні й районні центри, а сьогодні ОТГ — об'єднані територіальні громади, а також окремі селища та міста районного та обласного підпорядкування). За рейтингом популярності серед музичних інструментів цього рівня найбільшу зацікавленість спостерігаємо до гітари, акордеона, бандури. Це пов'язано із впливом на дітей шкільного віку масової популярної культури та медіа (радіо, телебачення, інтернету). Гітара у цьому рейтингу з часу встановлення Незалежності України (1991 р.) посідає перші місця. Також значно посилилася популярність акордеона як інструмента естрадно-джазової сфери, а також бандури як різнопланового за можливостями інструмента — акомпанувального до співу й тембрально багатого за ансамблевими інструментальними можливостями. Стосовно бандури, то слід зазначити, що представленість інструмента в медіа, завдяки проектам «Україна має талант», «Голос країни», «Свробачення» та ін., сприяли не

лише популярності окремих учасників-виконавців («Шпилясті кобзарі», В. Лисенко, Я. Джузь, М. Круть та ін.), але й зацікавленості до інструмента.

Серед народних інструментів, які входять до сфери навчання на спеціальності «Музичне мистецтво», спостерігаємо наявність у закладах вищої освіти фахового спрямування різні освітні програми (рівнів бакалавр і магістр) — як окремих музичних інструментів, так і об'єднаних за спорідненістю. Наприклад: «Народні інструменти — Баян/Акордеон», «Народні інструменти — Бандура», «Народні інструменти — Цимбали. Домра. Балалайка» — Національна музична академія імені П. Чайковського, Одеська національна музична академія імені А. Нежданової, Харківський національний університет мистецтв імені І. Котляревського) або «Народні інструменти — баян/акордеон, бандура, цимбали, сопілка» — Львівська національна музична академія імені М. Лисенка (Dutchak та ін., 2021).

У більшості закладів інструмент бандура введений окремо чи з переліком обов'язкових і вибіркових дисциплін, оскільки навчання передбачає поєднання здобуття навиків інструментальної гри та співу. Існують і регіональні відмінності представлення інструментів. Так, у Львові (західний регіон України) спостерігаємо освітню програму з сопілки, а в закладах центру й півдня України — домри і балалайки. Освітня програма «Народні інструменти» також активна в гуманітарних і педагогічних університетах України (Львів, Дрогобич, Івано-Франківськ, Чернівці, Суми, Луцьк, Вінниця, Ніжин та ін.).

За роки функціонування кафедр і відділів народних інструментів в Україні накопичено значний педагогічний, навчально-методичний, виконавський досвід, налагоджено співпрацю між викладачами й композиторами, проведено численні семінари, курси, конференції, конкурси й фестивалі. Наприклад, лише за період Незалежності України організовано більше ніж двадцять різноманітних конкурсів і фестивалів бандуристів — як в окремих регіонах, так і на загальноукраїнському й міжнародному рівнях. Переважно на фестивалях представлено сольний і ансамблевий вид виконавства. Сьогодні в Україні набули поширення бандурні фестивалі, що мають індивідуальні присвяти — Миколі Лисенку, Остапу Вересаю, Зіновію Штокалку, Костю Місевичу, Володимирі Перепелюку та ін. Зазвичай ці присвяти зумовлюють і відповідний репертуар — авторський, народно-жанровий, а також форми сольного чи ансамблевого виконавства. Існують фестивалі, що мають тематичне спрямування — «Кобзарська

трійця» (Київ), «Дзвени, бандуро» (Дніпро), «Віднови себе» (інтернет-конкурс), «Кобзарському роду нема переводу» (Кам'янець-Подільський) та ін. Часто бандуристи беруть участь і в інших фестивалях, що вже мають свою обов'язкову бандурну складову, наприклад «Нові імена», «Нова пісенна шевченкіана».

Слід також відзначити окремі вищі навчальні заклади України, де існують освітні навчальні програми «Музичний фольклор», в межах яких вивчаються народні інструменти як діатонічні традиційні, так і вдосконалені хроматичні — Київський національний університет культури і мистецтв, Рівненський державний гуманітарний університет. Окремі традиційні інструменти вивчаються здобувачами напрямів «Етномузикознавство» в вибіркових курсах. Слід зазначити, що це єдині зразки вивчення традиційної народно-інструментальної культури в системі офіційної вищої освіти України (Dutchak, 2021).

Натомість вивчення й опанування традиційного діатонічного інструментарію — кобзи О. Вересає, старосвітської бандури, ліри, сопілки — здійснюється в межах діяльності громадських організацій, а саме: Фонду культурно-мистецьких ініціатив імені Г. Хоткевича (Харків), Національного центру народної культури «Музей Івана Гончара», Київського й Харківського кобзарських цехів, Львівського лірницького цеху, численних проєктів за підтримки Українського культурного фонду тощо.

Ці організації ініціюють численні культурно-мистецькі заходи — концерти, фестивалі, конкурси, а також наукові конференції, дисертаційні дослідження, монографічні та навчально-методичні видання. Це, наприклад, фестивалі кобзарства й лірництва «Кобзарська трійця», що проходять щороку в Києві на християнське свято Трійці, в рамках яких відбуваються наукові конференції, презентації нових видань та авторських реконструкцій діатонічних інструментів, концерти на відритому просторі, народні танці. Окремі ентузіасти також упроваджують навчання гри на автентичних українських народних інструментах і в дошкільне навчання, в курс «Музичного мистецтва» шкільної програми, в систему організації дозвілля дітей за місцем проживання (гурткова робота) та в палацах дитячої та юнацької творчості. Це дозволяє створювати різноманітні ансамблеві колективи й оркестри, як наприклад, ансамблі сопілкарів (Дрогобич, Луцьк, Запоріжжя та ін.), серед яких найбільшим за тривалістю функціонування (35 років) є аматорський оркестр сопілкарів с. Лісний Хлібичин Коломийського району Івано-Франківської області (Dutchak, 2021).

Академічна сфера народно-інструментального мистецтва в Україні на сьогодні охоплює дві профільні спеціальності — суто «Народні інструменти» у напрямі «Музичне мистецтво» та їх використання у напрямі «Середня освіта. Музичне мистецтво». Останній напрям забезпечується інституціями педагогічного профілю вищої освіти (педагогічні коледжі та педагогічні спеціальності університетів). Цю спеціальність опановують здобувачі, які грають на музичних інструментах, зокрема й народних, що мають акомпанувальну функцію, з можливістю майбутнім педагогам використовувати їх на заняттях з музичного мистецтва в дошкільних та шкільних закладах освіти (баян-акордеон, гітара, бандура, цимбали). Серед провідних закладів цього напрямку — Національний педагогічний університет імені М. Драгоманова, Київський університет імені Б. Грінченка, Дрогобицький педагогічний університет імені І. Франка, Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка та ін.

Отже, станом на сьогодні народно-інструментальне мистецтво в Україні представлене досить широко на всіх рівнях академічної освіти — від початкової до вищої; воно ґрунтується на використанні модифікованих хроматичних інструментів та відповідного сольного, ансамблевого, оркестрового репертуару.

Натомість в країнах Західної Європи освітні традиції народно-інструментального мистецтва суттєво різняться між собою. Кожна з європейських країн має свою окрему історію імплементації хроматичних народних інструментів у систему академічної музичної освіти. Вона суттєво еволюціонувала упродовж ХХ — початку ХХІ ст., а також змінювалася у зв'язку зі встановленням загальних правил, наприклад, Болонської освітньої системи (з 1999 р.).

Традиції народно-інструментального мистецтва Білорусі й Молдавії є близькими до всіх пострадянських країн, зокрема й України. Так, у Білоруській державній академії музики (Мінськ) факультет народних інструментів сформований відокремлено від інших, він охоплює кафедри (спеціалізації) баяна/акордеона та струнних щипкових інструментів (білоруські цимбали, гітара, домра/мандоліна) (Белорусская государственная академия музыки, б.р.). Кишинівська академія музики, театру та образотворчого мистецтва академічні народні інструменти не виокремлює, а додає до освітнього напрямку «популярні інструменти» (акордеон, кобза, най, гітара) (Academia de muzică, teatru și arte plastice, n.d.). Загалом у Молдові толерантно співіснує ставлення до освоєння гри на традиційних автентичних та професійно-акаде-

мічних народних інструментах (наприклад, цимбалах).

Аналіз сучасного контенту вебсайтів основних музичних закладів Чехії і Словаччини засвідчує, що в більшості з них академічні народні інструменти не виділені в окремі навчальні програми чи кафедри, а поєднані з інструментами, подібними за тембральною специфікою. Наприклад, у музичних та виконавських академіях Праги, Братислави, Банської Бистриці акордеон — це клавішна група (поряд із фортепіано, органом), а гітара й цимбали — струнна (поряд зі смичковими) або струнна щипкова група (поряд із арфою) (The Academy of Performing Arts in Prague, n.d.).

Навчання на цимбалах та інших народних інструментах в Угорщині запроваджено в окремих навчальних закладах. Зокрема, в Будапешті в музичному університеті імені Ф. Ліста (з 2007 р.) та в музичному ліцеї імені Б. Бартока (з 2015 р.) функціонують відділи фольклорної музики, які охоплюють викладання гри на цимбалах, кобзі, цитрі, народному акордеоні, басі та ін. (Zeneakadémia, n.d.).

Проте, наприклад, у Польщі спостерігаємо деяке виокремлення навчання на окремих народних інструментах. У Музичному університеті імені Ф. Шопена (Варшава) на музичному відділенні існують кафедра акордеона та кафедра арфи, гітари, перкусії; в Музичній академії Кракова інструментальний відділ містить кафедру гітари й арфи та кафедру дерев'яних духових та акордеона. У Лодзькій музичній академії імені Б. і Г. Бацевічів на відділі виконавства функціонує окрема кафедра акордеона, гітари, арфи; у Музичній академії ім. К. Ліпінського у Вроцлаві та Музичній академії ім. Ф. Нововейського в Бидгощі на інструментальному відділі гітара входить до кафедри струнних інструментів, а акордеон — до кафедри духових, ударних і акордеона. У Музичних академіях ім. К. Шимановського в Катовіце та ім. С. Монюшка в Гданську до напряму інструменталістики також належать гітара й акордеон. У Познанській музичній академії імені І.-Я. Падеревського акордеон представлений на кафедрі «акордеона та інтерпретації сучасної музики», а гітара — як інструмент лютнічного типу поряд зі струнними та як джазово-естрадний.

Слід зауважити, що гітара інтерпретується у польських навчальних закладах із позиції її давнього й сучасного європейського поширення, а не зумовлюється етнічно-фольклорним походженням інструмента. Саме тому інструмент часто використовується в ансамблях старовинної музики або ж сучасного естрадного й джазового спрямування. Подібно й акордеон розширює сферу свого використання не лише в академічній музиці як

сольний та ансамблевий інструмент, але також у джазовій та естрадній площині виконання.

Навчання на традиційних польських народних інструментах — цимбалах, лірі, та ін. — відбувається шляхом приватних уроків, участі у різній формі ансамблях народної музики.

У Німеччині в навчальному процесі з народних інструментів переважно спостерігається використання гітари — як для професійного виконавського, так і для музично-педагогічного напрямів. Фахову підготовку з акустичної гітари проводять Берлінський університет мистецтв, Веймарська вища школа музики імені Ф. Ліста, Гамбургська вища школа музики й театру та ін. Вивчення гітари як акустичного та джазового інструмента відбувається у Вищій школі музики та сценічних мистецтв Штудгарта.

Як зазначається на сайті Дрезденської музичної академії імені К. М. Вебера, тут скасовано суворе розмежування концертної гітари та джазової гітари в навчальній практиці. Це дозволило розширити всебічну художню та освітню підготовку професійного музиканта, представити міждисциплінарну практику навчання. У програмі навчання передбачено загальне вивчення зразків народної музики (Латинської, Північної Америки, Іспанії, арабських країн), окремі курси поглибленого вивчення стилістики й ритмів Бразилії, аргентинського танго, впливів Аравії та фламенко, музики Балкан та відповідних методик гри (Hochschule für Musik Carl Maria von Weber Dresden, n.d.). Навчальні курси джаз / рок / поп-електрогітари та акустичної гітари також пов'язані між собою, забезпечують розширення можливостей виконавця. Натомість у Лейпцизькій Вищій школі музики й театру імені Ф. Мендельсона вивчення гітари проводиться лиш у розрізі навчання джазу й популярної музики.

Важливо, що в Мюнхенській вищій школі поряд з курсом акустичної класичної гітари, а також джазової електрогітари та бас-гітари, відбувається й навчання за програмою «Фольклор», де здобувачі освіти, отримуючи художньо-педагогічне спрямування, вивчають і народну музику (переважно Баварії та німецькомовних регіонів альпійських країн), а також сольну та ансамблеву гру на основному музичному інструменті — діатонічному акордеоні, гітарі, цимбалах, цитрі та ін. Отримані знання дозволяють випускникам-бакалаврам реалізувати себе в процесі викладання в музичних школах, організації різних колективів у закладах культури (Hochschule für Musik und Theater München, n.d.).

Свою регіональну специфіку має й вища музична освіта для народних інструментів в країнах

Балтії. Так, у Литві у Вищій академії музики та театру (Вільнюс) функціонує кафедра народних інструментів (з 1945 р.), на якій представлені литовські народні інструменти канклес (The Kankles) та бірбіне (The Birbyne); вивчення акордеона здійснюється як спеціалізація на окремій виконавській кафедрі (з 1959 р.); акустична гітара входить до переліку інструментів кафедри струнних інструментів, натомість електро-гітара, бас-гітара вивчаються на виконавському напрямі у спеціалізації «джаз». Спеціалізація «музичний фольклор» на кафедрі етномузикології передбачає вивчення стилістики народної музичної культури, зокрема й інструментальної, регіонального литовського спрямування, а також у країнах Європи та Америки (Lietuvos Muzikos ir Teatro Akademija, n.d.).

У Латвійській академії музики (Рига) в освітній програмі «інструментальна музика» на кафедрі струнних інструментів вивчається акустична гітара та кокле (коклес) — традиційний струнний латиський народний інструмент, а на кафедрі клавішних інструментів — акордеон. Окрім того, спеціалізація «джазова музика» також передбачає навчання гри на інструментах — акордеоні, гітарі.

Отже, в європейській системі вищої музичної освіти такі інструменти, як акордеон та гітара вже не мають класифікації як народні, а розглядаються поряд із класичним інструментарієм за тембровим походженням. Окрім того, спостерігається їхнє активне впровадження у джазово-естрадно-галузь навчання. Натомість, інструменти більш вузької етнічної специфікації вивчаються як профільні в окремих закладах таких країн, як Литва, Латвія, Угорщина, Чехія, Словаччина та ін.

ВИСНОВКИ

Таким чином, проведений порівняльний аналіз дозволив скласти цілісну картину сучасного функціонування системи фахової музичної освіти для академічного та традиційного народного інструментарію в Україні та сусідніх європейських країнах. Факторами забезпечення її повноцінного функціонування є дослідження етнографічно-фольклорних традицій у певному регіоні, наявність виробництва відповідних інструментів (майстерні, фабрики), сформованих методик гри, співпраця виконавців і композиторів, видання фахової навчально-методичної та нотної літератури, звукозаписів, проведення конкурсів та фестивалів.

Особливість народно-інструментальних програм підготовки фахівців у вищих навчальних закладах України ґрунтується на пріоритетності спадкоємності традицій кожного регіону зокрема та національної культури в цілому, збереженні ав-

тентичних (наприклад, троїста музика) і розвитку академічних інструментів, включаючи й експериментальні форми камерно-ансамблевого музичування (однорідні та мішані), пропагуванні кращих зразків творчості українських композиторів різних поколінь. Спостерігаємо, що, на відміну від країн Західної Європи, в Україні всі інструменти, які мають виразне етнічне походження, виокремлені від інших та об'єднані в кафедри народних інструментів, хоча репертуар, що використовується для них, не обмежується лише зразками музики фольклорного типу, а охоплює й аранжування класичних творів, естрадно-розважальну музику тощо.

Наукову новизну статті становить компаративна характеристика представлення народно-інструментального мистецтва в Україні та європейських країнах її пограниччя в освітніх процесах, здійснена на рівнях аналізу народного інструментарію (універсального та регіонального, спорідненого та неспорідненого) в освітніх програмах.

Досвід європейських країн у вивченні та впровадженні в академічну практику інструментів етнічного походження може бути використаний для розширення змісту та контенту вибіркового дисциплін для здобувачів освіти в Україні. Пропоноване дослідження сприятиме універсалізації процесів розвитку народно-інструментальної освіти як в Україні, так і в країнах Західної Європи, з метою перспективи варіантів для міждержавного обміну викладачів та студентів (Erasmus+).

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Белорусская государственная академия музыки. (б.р.). *Факультет народных инструментов*. Отримано 10 лютого, 2020, з <https://www.bgam.by/structure/departments/>
- Давидов, М. (2005). *Історія виконавства на народних інструментах: (Українська академічна школа)*. НМАУ ім. П. І. Чайковського.
- Дутчак, В. (2018). Народний музичний інструментарій гуцулів, бойків, лемків, русинів: компаративна характеристика, динаміка розвитку і сучасної репрезентації. В *Lemkovia, Bojkovia, Rusini: dejiny, súčasnosť, materiálna a duchovná kultúra* (Т. 7, ч. 2; s. 240-251). Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.
- Дутчак, В. (2019). Народно-інструментальне мистецтво на пограниччі України та країн Європи: традиція, інновація, взаємовпливи. В R. Lipelt (Red.), *Na pograniczach: Z odległej i bliskiej przeszłości. Studia o stosunkach kulturowych* (s. 113-126). Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jana Grodka w Sanoku. (Seria: Na Pograniczach Kultur i Narodów, t. 12).

- Academia de muzică, teatru și arte plastice. (n.d.). *Planuri de învățământ*. Retrieved February 10, 2021, from <https://amtap.md/ro/planuri-de-inva%C8%9Bamant.html>
- Dutchak, V. (2020a). Folk music instruments of Western Ukrainian Region: research history in context of culture interaction. In R. Lipelt (Ed.), *Na pograniczach: Instytucje i ludzie pogranicza* (s. 155-169). Uczelnia Panstwowa im. Jana Grodka w Sanoku. (Seria: Na Pograniczach Kultur i Narodów, t. 14).
- Dutchak, V. (2020b). Klyment Kvitka and kobzar tradition (to the 140th anniversary of the researcher's birth). *Bulletin of KNUKIM. Series in Arts*, 42, 11-19. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.42.2020.207626>
- Dutchak, V. (2021). Specifics of instrumental folk education: experience of Ukraine and neighboring European countries. In *Sbornik z 35. ročník mezinárodní online muzikologické konference Janackiana 2020, konane v dnech 5, a 6 listopadu 2020* (s. 229-236). Ostravska Univerzita.
- Dutchak, V., Cherepanyn, M., Bulda, M., Paliichuk, I., & Fabryka-Protka, O. (2021). Higher Academic Folk-Instrumental Music Education: Ukrainian Experience and Specifics of Development. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 11(1, special issue 15), 103-108. <http://www.magnanimitas.cz/11-01-xv>
- Hochschule für Musik Carl Maria von Weber Dresden. (n.d.). *Akustische Gitarre: Konzertmusik/Worldmusic/Jazz/Pop*. Retrieved February 10, 2021, from <https://www.hfmdd.de/studium/jazzrockpop/akustische-gitarre/>
- Hochschule für Musik und Theater München. (n.d.). *Volksmusik*. Retrieved February 10, 2021, from <https://www.hmtm.de/de/hochschule/institute-und-akademien/11-deutsch/hochschulprofil/institute-und-akademien/70-volksmusik>
- Lietuvos Muzikos ir Teatro Akademija. (n.d.). *Muzikos fakultetas*. Retrieved February 10, 2021, from <https://lmta.lt/lt/fakultetas/muzikos-fakultetas/>
- The Academy of Performing Arts in Prague. (n.d.). *Music and dance faculty (HAMU)*. Retrieved February 10, 2021, from <https://www.hamu.cz/en/>
- Zeneakadémia. (n.d.). *Népzene*. Retrieved February 10, 2021, from <http://www.konzi.hu/Nepzene>
- Carl Maria von Weber College of Music Dresden. (n.d.). *Akustische Gitarre: Konzertmusik/Worldmusic/Jazz/Pop* [Acoustic Guitar: Concert Music/World Music/Jazz/Pop]. Retrieved February 10, 2021, from [https://www.hfmdd.de/studium/jazzrockpop/akustische-gitarre/\[in German\]](https://www.hfmdd.de/studium/jazzrockpop/akustische-gitarre/[in German]).
- Davydov, M. (2005). *Istoriia vykonavstva na narodnykh instrumentakh: (Ukrainska akademichna shkola)* [History of Playing the Folk Instruments: (Ukrainian Academic School)]. Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music [in Ukrainian].
- Dutchak, V. (2018). Narodnyi muzychnyi instrumentarii hutsuliv, boikiv, lemків, rusyniv: komparatyvna kharakterystyka, dynamika rozvytku i suchasnoi reprezentatsii [Folk Musical Instruments of Hutsuls, Boyks, Lemkos, Ruthenians: Comparative Characteristics, Dynamics of Development and Modern Representation]. In *Lemkovia, Bojkovia, Rusini : dejiny, súčasnosc', materialna a duchovna kultúra* [Lemkovia, Bojkovia, Ruthenians: History, Present, Material and Spiritual Culture] (Vol. 7, pt. 2; pp. 240-251). Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici [in Ukrainian].
- Dutchak, V. (2019). Narodno-instrumentalne mystetstvo na pohranychchi Ukrainy ta krain Yevropy: tradytsiia, innovatsiia, vzaiemovplyvy [Folk Instrumental Art in the Border Areas between Ukraine and European Countries: Tradition, Innovation, Mutual Influences]. In R. Lipelt (Ed.), *Na pograniczach: Z odległej i bliskiej przeszłości. Studia o stosunkach kulturowych* [On the Borderlands: From the Distant and Near Past. Studies on Cultural Relations] (pp. 113-126). Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jana Grodka w Sanoku. (Seria: Na Pograniczach Kultur i Narodów, t. 12) [in Ukrainian].
- Dutchak, V. (2020a). Folk Music Instruments of Western Ukrainian Region: Research History in Context of Culture Interaction. In R. Lipelt (Ed.), *Na pograniczach: Instytucje i ludzie pogranicza* [On Borderlands: Borderland Institutions and People] (pp. 155-169). Uczelnia Panstwowa im. Jana Grodka w Sanoku. (Seria: Na Pograniczach Kultur i Narodów, t. 14).
- Dutchak, V. (2020b). Klyment Kvitka and Kobzar Tradition (to the 140th Anniversary of the Researcher's Birth). *Bulletin of KNUKIM. Series in Arts*, 42, 11-19. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.42.2020.207626>
- Dutchak, V. (2021). Specifics of Instrumental Folk Education: Experience of Ukraine and Neighbouring European Countries. In *Sbornik z 35. ročník mezinárodní online muzikologické konference Janackiana 2020, konane v dnech 5, a 6 listopadu 2020* [Proceedings of the 35th International Online Musicology Conference Janackiana 2020, 5-6 November 2020] (pp. 229-236). Ostravska Univerzita.
- Dutchak, V., Cherepanyn, M., Bulda, M., Paliichuk, I., & Fabryka-Protka, O. (2021). Higher Academic Folk-

REFERENCES

- Academy of Music, Theatre and Fine Arts. (n.d.). *Planuri de învățământ* [Curricula]. Retrieved February 10, 2021, from <https://amtap.md/ro/planuri-de-inva%C8%9Bamant.html> [in Romanian].
- Belarusian State Academy of Music. (n.d.). *Fakul'tet narodnykh instrumentov* [Faculty of Folk Instruments]. Retrieved February 10, 2020, from <https://www.bgam.by/structure/departments/> [in Russian].

- Instrumental Music Education: Ukrainian Experience and Specifics of Development. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 11(1, special issue 15), 103-108. <http://www.magnanimitas.cz/11-01-xv>
- Lithuanian Academy of Music and Theatre. (n.d.). *Muzikos fakultetas* [Faculty of Music]. Retrieved February 10, 2021, from <https://lmta.lt/lt/fakultetas/muzikos-fakultetas/> [in Lithuanian].
- The Academy of Performing Arts in Prague. (n.d.). *Music and dance faculty (HAMU)*. Retrieved February 10, 2021, from <https://www.hamu.cz/en/>
- University of Music and Performing Arts Munich. (n.d.). *Volksmusik* [Folk music]. Retrieved February 10, 2021, from <https://www.hmtm.de/de/hochschule/institute-und-akademien/11-deutsch/hochschulprofil/institute-und-akademien/70-volksmusik> [in German].
- Liszt Academy. (n.d.). *Népzene* [Folk Music]. Retrieved February 10, 2021, from <http://www.konzi.hu/Nepzene> [in Hungarian].

ACADEMIC FOLK INSTRUMENTS EDUCATION: UKRAINIAN AND WESTERN EUROPEAN PRACTICES

Violetta Dutchak

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

Abstract

The purpose of the article is to analyse the specifics of the formation and current functioning of the academic folk-instrumental educational space in Ukraine compared to neighbouring European countries. *Methods*. The article's main methodological principle is the comparative and historical method, which allows comparing the trends in educational processes for folk instruments in Ukraine and Western Europe during the 20th and early 21st centuries. *Results*. The article outlines universal folk instruments that are prior in the special and higher education of the countries mentioned above. These are accordion (bayan), guitar, tsymbaly, string-plucked instruments of regional character (bandura, domra, kankles, etc.). The author has presented the characteristics of the sequence and specificity of educational processes in academic folk-instrumental art in Ukraine, its main repertoire priorities. The article emphasises the importance of perfection and chromatisation of folk instruments for their introduction into educational processes, competition-festival movement, and the publishing of methodical and educational-didactic literature, forming the sphere of folk-instrumental art for the future. *The scientific novelty* of the article is the comparative characteristics of the representation of folk instrumental art in Ukraine and European countries on its borders in educational processes, carried out at the levels of analysis of folk instruments (universal and regional, related and unrelated) in programme subject areas.

Keywords: academic folk-instrumental education, Ukrainian and European educational tendencies, traditional and academic folk instruments, folk-instrumental art.

Інформація про автора

Віолетта Дутчак, доктор мистецтвознавства, професор, завідувачка кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, вул. Шевченка, 57, Івано-Франківськ, Україна, 76025, ORCID iD: 0000-0001-6050-4698, e-mail: violetta.dutchak@pnu.edu.ua

Information about the author

Violetta Dutchak, DSc in Art Studies, Professor, Head, Department of Ukrainian Studies Music and Folk Instrumental Art, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 57 Shevchenka St., Ivano-Frankivsk, 76025, Ukraine, ORCID iD: 0000-0001-6050-4698, e-mail: violetta.dutchak@pnu.edu.ua

This is an open access journal, and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0.